

Vilko Novak
Ljubljana

DALMATIN IN JEZIK PREKMURSKIH PISATELJEV

Jezik prekmurskih pisateljev je bil že nekajkrat obravnavan, tudi glede stikov z jezikom slovenskih protestantov v 16. stoletju (prim. V. Novak, Izbor prekmurskega slovstva, Ljubljana 1976 in drugod).¹ O vplivu jezika Dalmatinove Biblije na prekmurske protestantske pisatelje 18. stoletja pa posebej govori manj dostopna nemška razprava. Potrebno pa bo še raziskati stike z jezikom v delih Trubarja in drugih pisateljev ter pritegniti jezik prekmurskih katoliških pisateljev, posebno Miklóša Küzmiča, ki je tudi zajemal – posredno ali neposredno – iz jezika osrednjih pisateljev 16. stoletja. Tudi prekmurske rokopisne pesmarice vsebujejo marsikatero vsebinsko in jezikovno zvezo s pisatelji 16. stoletja.

Čeprav se tako rokopisne pesmarice kot prvi prekmurski tiski tesno naslanjajo na kajkavščino,² je vendarle vpliv Dalmatinove Biblije že zavoljo svoje vsebinske zveze s prvimi knjigami prekmurskih pisateljev sorazmerno močan, ker za nekatere, posebno abstraktne besede, niso mogli najti ustreznega izraza niti v domačem narečju niti v kajkavskih knjigah. Prvi pisatelj, Ferenc Temlin v prevodu Lutrovega Malega katechismusa (Halle, 1715), za svoja redka biblijska besedila ni iskal pomoči pri Dalmatinu.

Toda že prireditelj druge prekmurske knjige, anonimnega *Abecedarium Szlowenszko* (neznano kje, 1725) – verjetno petróvski pastor Kerčmár (v nemških pismih Kotschmayer) – se je v prevodih treh psalmov močno naslonil na Dalmatinov prevod, čeprav bi utegnile nekatere besede biti tudi kajkavske ali iz prekmurskega narečja, vendar je pri njih oblikovanju vplival vsaj Dalmatinov zgled. Grafični in fonetični značaj teh besed pa se razlikuje od Dalmatinovih oblik, ker ustreza narečju in so zapisane v madžarski grafiki. V nekaterih primerih pa so posamezni izrazi ali besedne zveze nedvomno povzeti po Dalmatinu.

ABECEDARIUM

Psalm V.

- V. 1: ... merkai na moie govorgeinye
V. 2: ... jasz hocsem
V. 3: ... ti ŷlisi moi glász ... ŷze hocsem jasz
ktebi pripraviti ino gori merkati
V. 4: kie hüdi, tiszti pred tobom ne osztane
V. 5: Szamohválczí ne obsztoio pred tvoimi
Ocsmi ... ŷteri hüdo delajo
V. 6: Goŷzpodie merszki nad tisztimi
V. 7: Jaŷ pak noter hocsem poiti vu tvoio hiso,
na tvoio veliko dobroto, ino moliti proti tvoie-
mi ŷvétomi Templomi

DALMATIN

- ... merkaj na moje govorjenje
... jeŷt hozhem
... vŷli/hi mojo Shtimo
... je hozhem jeŷt Ktebi pèrpraviti, inu gori
merkati
... kateri je hud, ta pred tabo neofstane
Samohvalici ne obŷtoje pred tvojima ozhi-
ma ... kateri hudu delajo
Gospudu je mèrŷku nad témi ...
Ampak jeŷt hozhem noter poiti v' tvojo hiŷho,
na tvojo veliko dobruto, Inu moliti pruti tvojemu
ŷvetimu Templu

¹ Vilko Novak, Dalmatins Bibelübersetzung und die slowenischen protestantischen Schriftsteller im 18. Jahrhundert. Geschichte, Kultur und Geisteswelt der Slowenen, III. Band – II. Teil, Abhandlungen. München 1976, 87–100.

² V. Novak, Kajkavske prvine v prekmurski knjigi 18. stoletja. Slavistična revija 20, Ljubljana 1972, 95–103.

V. 8: Go/zpodne, vodi mene utvoioi pravici,
za vollo moih nepriatelov, ravnai tvoio pout
pred menov.

V. 9: ... nyh notreisnya /zercsna /aloszt, nyh
gerloie eden odpteri grob, /zvoimi jeziki /ze
oni prilizavaio

V. 10: Szodie Bogh, nai od /zvoiega pred-szē
vzetyá vkrai /zpadneio ... za nyihovoga pre-
gresenyá vollo ...

V. 11: Nai /ze vszih veszelio, kateri /ze vūpaio
na tebé, nai veki vekoma hválio ... Nai veszēli
bodo vtebi, ki lūbio tvoie Imē.

V. 12: Ar ti Go/zpodne /segnávas te pravicsne,
ti nye koronūes ...

Nedvomno je avtor vzel po Dalmatinu izraza *samohválc* in *predsé vzetyá*, čeprav je slednjega nekoliko spremenil. Tudi take zveze, kot: v. 6: *je merski nad*, – v. 7: *na tvoio veliko dobroto*, – v. 11: *se vūpajo na tebé* so naslonjene na Dalmatina. Izraza »*hočem*« v. 2 in 7 in »*slišim*« v. 3 izvirata lahko iz kajkavščine, bližja pa sta mu bila v Dalmatinovem besedilu, saj ju domače narečje v tem pomenu in tej obliki ne pozna. V. 3, 4, 7, 8, 9, 11 in 12 so v celoti prevzeti iz Dalmatina, le da so oblike prilagojene narečnemu stanju ali kajkavske-mu pravopisu (npr. v. 9: *serčna, gerlo*).

Psalm VI.

V. 1: Go/zpodne ne /traiffai mené vu tvoiem
/zerdi ...

V. 2: ... ar /zem jaz /zlab: ozdravi mené
Go/zpodne, ar moie csonte /zo /ze presztrasile.

V. 4: ... obernisze Go/zpodne ... Pomagaj
meni za tvoie dobrote vollo.

V. 5: Ar na /zmerti nische /ze ztēbe nezpome-
né. Sto hocse tebi v pékli zahvaliti.

V. 6: Jasz /zem trūden terdno od zdiháva-
nya ... moio posztelo poleivam, ino moc-
sim ...

V. 7: Moi obráz ie prepadno od /aloszti, ino
/ztar posztano za vollo moih nepriatelov.

V. 8: Sztoupte procs od méne vi vszi, ki hūdo
delate; ar Go/zpon szlisi moie jokanye.

V. 9: Go/zpod szlisi moio prosnyou, moio mo-
litev Go/zpon gori vzeme.

V. 10: ... moreio kszramoti biti, ino /ze /zilno
presztrasiti, zebé nazai zavernoti, ino na nágli
k szramoti posztánoti.

Gospod vodi ti mene v'tvoji Pravici, sa volo
moih Sovrashnikou: Rounaj tvojo pot pred
mano.

... nyh snotárnje, je /erzhna shalo/t Nyh Gol-
taniz je en odpért Grob, /vojemi Jesiki /e ony
pérlisujō.

Dolshi je Bug, de od /vojga naprej vsetja padeo,
sa volo nyh velike pregrehe ...

Naj /e ve//ele v/i, kateri na te savupajo, naj
vekoma vukajo ... Nai bodo v'tebi ve//eli, ka-
teri tvoje Ime lubio.

Sakaj ti Gospod /shegnava/h te Pravizhne: Ti
nje krona/h ...

Gospod, ne/htraiffaj mene v'tvoim /érdi

... sakaj ie/t /im /zlab: Ozdravi mene Gospod:
sakaj moje ko/ty /o pre/tra/hene.

Obèrni /e Gospod, ... Pomagaj meni sa tvoje
dobrute vollo.

Sakaj v'Smèrti /e na tebe ne/pumni: Gdu hoz-
he tebe v'Pakli sahvaliti?

... trūdān od vsdihanja ... moio Po/štelo poli-
vam, inu mozhim ...

Moj obras je prepadil od shalovanja, inu je /tar
po/štal, sa volo v/eh moih Sovrashnikou.

Stopite prozh od mene, v/i, kir hudu delate: Sa-
kaj Gospud /li/hi moje jokanje.

Gospud, /li/hi moio prof/hnjo: Mojo Molitvu
Gospud gori vsame.

... morajo k'/ramoti biti, inu /e /ilno
pre/tra/hiti, Se nasaj vèrniti, inu naglu k'/ra-
moti po/štati.

Prekmurski pisatelj je v tem psalmu prevzel ponekod Dalmatinov besedni red, ponekod pa tudi kar njegovo grafično obliko besed: v. 4: *obernise*, izraz, ki v narečju ni navaden,

v. 5: hoče, v. 8: proč, *sliši* ali skladenjsko zvezo: v. 9: *gori vzeme*, v. 10: *morejo ksramotoi biti, nazaj zavernoti, k sramoti postánoti*.

Psalm XXIII.

V. 3: On ohládi moio Dúso: ... za szvoega Iména volo.

On mojo dušho ohlady ... sa švojga Imena volo.

V. 4: Ino csi glih bi jasz hodil ... tak šze nes-zrecse nezboim. Ar šzi ti pri meni, tvoia siba, ino palicza mené trousta. Ti napravlas pred menom ... proti moim ...

Inu de bi ješt lih hodil ... taku še ješt ... neboim nešrezhe. Sakaj ti šzi pèr meni, tvoja Shiba inu Paliza mene trošhtajo. Ti pèrpraula/h pred mano ... pruti moim ...

Psalm XXIII. govori sicer najmanj o vplivu Dalmatina, čeprav navedeni primeri kažejo na jasno zvezo z njim. Oblike *hodil*, *previval* in *sivel* (v. 5) bi sicer utegnile biti tudi kajkavske prvine, vendar celotno besedilo bolj govori za naslonitev na Biblijo 1584.

Tretja ohranjena prekmurska knjiga: *Réd zvelicsánsztva* ... (Halle 1747), v kateri je Mihal Sever prevedel dotlej največ odlomkov iz Nove zaveze, se sicer najbolj naslanja med prekmurskimi na kajkavščino. Toda prav novozavezna besedila so prireditelja vodila k Dalmatinu. In zares najdemo prav v Severjevi knjigi prva dva neizpodbitna dokaza za prevzem iz Dalmatinovega prevoda. V prevodu 2 Tes 1, 7: *Gošzpon Jesus ... šztemi Angelmi, šzvoje moucí, zgoréčim plaménom, ino bode kastigal (ma)zhoval) one, ki Bogá nez-najo, i one, ki šzo nei pokorni ...* (str. 15) je Sever prevzel iz Dalmatina tudi grafično docela enako – zato različno od svoje grafije – obliko *ma)zhoval*, ki je prekmurščina ne pozna. Navedel jo je v oklepaju kot pojasnilo k svoji narečni besedi *kaštigal*, ki pa pomeni kaznoval (prim. castigare). Po Dalmatinovem besedilu: ... *štemi Angeli švoje mozhi, inu še bo šgorezhim plamenom ma)zhoval, nad témi, kir Bogá nesnajo, inu zhes te, kir néio pokor-ni ...* – je gotovo vzel tudi zvezo *Bogá nez-nájo*, ker bi prekmurščina na tem mestu terjala: *pòznajo*.

Podobno je v oklepaju navedel drugi primer, vzet iz Dalmatina: 1 Pt 5, 8: *Treizni boidite, i vòrošzuite (zhuite) ... okouli hodi, kako eden erjòuc) i orošzlány ... terdno vu vòri ...* (str. 25) – pri Dalmatinu: *Bodite trésivi inu zhujte, sakai ... hodi okuli, kakòr en erjovezh Leu ... tèrdnu ... u'Veri ...* – Tu je pravilno uporabil narečno besedo *vòrostujte* – narečnega ü Sever večkrat – pač pod kajkavskim vplivom – ne upošteva, nastalo iz madž. vir-rasztani (nedol. voròstivati, voròstüvati).³

Iz Severjevega dela pa moremo navesti dolgo vrsto primerov, o katerih moremo reči, da jih je zelo verjetno prevzel iz Dalmatina ali da je izbral narečno obliko z naslonitvijo na njegov vzor ali jo po njem sam oblikoval. Taki primeri so:

Ep 2, 3: *šzmo tudi bili šzinove šzerditošzti po naturi ...* (str 8)

Dalmatin: otroci tiga šerda po naturi ...

1 Tim 2, 6: *nai na praviczé šzposnanye prideio ...* (str. 8)

Dalmatin: h šposnanju ri/nize pri/hli.

2 Pt 3, 9: ... *kako ništeri za odlášanye deršio nego on má poterplénye znami ...* (str. 8-9)

Dalmatin: sa enu odlašhanje dèrshé ... on imá potèrplenje snami ... Lk 1, 35: Angel je rek-al ... (str. 10)

Dalmatin: je rekàl ...

1 Tim 3, 16: *šzkázal šze je Angelom, predguvan je bil poganom, unyega šze je vòrùvalo na šzveiti, gori je vžét vu Diko* (str. 12)

Dalmatin: ... še je i/kasal Angelom ... predigovan: v'njega še je verovalu na Svejti, on je gori vset v'zha/ti.

1 Pt 2, 24: ... *da bi mi grehom odmerli, i praviczí šiveli, ... šzmo ozdrávleni* (str. 13)

Dalmatin: ... de bi my grehom odmèrli inu pravici šhiveli ... šte vy osdrauleni ...

³ Pleteršnikovi obliki verostováti, virostováti sta prirejani.

Mr 16, 18: gorie vžet bil vu Nebé/sza, ino /szedi na de/szniczi Bosjoi ... (str. 14)
 Dalmatin: ... je bil gori vset v'Nebu, inu sedi na de/nici Boshji
 1 Jn 2, 1: ... ino ako sto grei/i ... (str. 14)
 Dalmatin: ... aku ...
 Jn 16, 7: ... ako ja/z tá neidem ... Ako pa tá idem, hoc/em ga k vám po/zlati (str. 15)
 Dalmatin: ... aku je/i tjakaj negrem ... taku ga hozhem k'vam po/lati ...
 Apd 1, 11: Vi Mosje zGalilee, kai /sztoite ino glédate v'Nébo? Ete Jesus kteri je od vá/z gori v'Nebo vžet ... (str. 15)
 Dalmatin: ... kaj /sfojite inu gledate v'Nebu? Leta Jesus, kateri je od vas gori v'Nebu vset ...
 Rim 3, 25: ... na stere je Bog do/ze/mhal poterpleinye mel ... Da bi ... pravicz/o /zvojo, stera pri nyem valá (ha/zní) pokazal, kai je on /zám pravicsen ... kteri je te Vóre Jesussa ... (str. 17)
 Dalmatin: ... kateri /o do/ze/mhal pod Boshjim poterplenjom bily o/tali, de bi on ... iskasal to pravizo, katera pred nym velá: De je le on /sam pravizhen ... kateri je te Vere v'Jesu/a.
 2 Pt 1, 18: Mi mámo terdno Profetin/zko reics ... (str. 24)
 Dalmatin: ... eno terdno be/sedo ...
 1 Kor 11, 26–29: ... /szmert Go/szpodново nazveiczsávaite (oznanuite) ... (str. 23–24)
 Dalmatin: ... imate ... /szmert osnanjovati ...
 Gal 5, 16–17: ... telovno húdo po/eleinye ne dokonc/ate (ne do/perne/zéte) ... (str. 26)
 Dalmatin: nebote tige me/sá shejle dopérna/hali ...
 1 Jn 5, 4–5: V/ze, kai je od Boga porodjeno, premága (obláda) te /szvejt, i vóra na/sa je to premáganye, oblá/z, stera te /szveit premága ... steri te /szveit premága ... (str. 26)
 Dalmatin: Sakaj v/e kar je od Buga rojenu, premaga ta Svejti, inu na/ha Vera je tu premaganje, katera ta Svejti premaga ... kir ta Svejti premaga, ...
 Ef 6, 10–18: ... kteri vu kmiczi etoga /szveita go/szpoduoio ... primite (zgrabte) pays te Vóre, zsterim vga/ziti morete v/ze goréce /sztreile toga hidic/a ... (str. 27)
 Dalmatin: ... kateri v'temi tige Svitá go/szpoduju ... pak primite sa /szhit te Vere, s'katerim bote mogli vga/siti v/e gorezhe /sztrilé tige Hudizha.
 Heb 12, 1: ... polo/imo doli v/zeh grehe, steri /ze ná/z v/zelei (v/szigdár) der/íio, ino ... kteri ako je glih dobro ve/szelje leiko mogo meti, je on kris preterpo, i nei je máral za /spot, ino ... proti govorjéye, proti /zbebi od greisnikov preterpo, da bi vu va/sih mi/zli, trúdni nepo/ztánete, ino neneháte (nemenkáte) – (str. 27)
 Dalmatin: ... taku poloshimo od /sebe ta gréh, kateri /e nas v/elej dèrshy ... inu ... kateri, kir bi bil dobru mogel ve/selje iméti, je on krish pretèrpil, inu nej maral sa /hpot, inu ... kateri je enu takovu supár govorjenje zhes /sebe od Gre/hnikov pretèrpil, de vy u'va/hih mi/líh trudni nepo/lanete, inu nenehate.
 Prekmurščina pozna le reducirano obliko in sinonim *sigdar* poleg *séli*.
 Jak 5, 7–8: ... *terpeshliv* ... ino *vecserásni (po)ni* de/ch ... poterpeshlivi ino poterдите va/sa /zercza ... prihodek ... (str. 28)
 Dalmatin: ... poterpeshliv ... *posni* desh ... tudi vy poterpeshlivi, inu poterдите va/ha /ferza, ... *prihod*
 Narečje pozna tu besedo *késni*.
 1, Pt 1, 6: (po/zleidnyem vreimeni) (str. 29)
 Dalmatin: ... h'pu/lednimu zha/su.
 Narečno: v *zagnjen časi (vreimeni)*.
 Rim 8, 29: ... glihni bili (*podobni*) ... kai je te i/zti te prvi rodjeni med do/zta brátmi ... (str. 30)
 Dalmatin: ... de bodo *podobni* pildu ... de je tai/ti ta pèrvorojeni mej veliku Bratmi ...
 Raz 7, 1: prebival ... (str. 31)
 Dalmatin: prebival.
 1 Jn 3, 2: ino /ze je e/cse nei/zkázalo, kai mi bomo ... (str. 32)
 Dalmatin: inu /he /e nej iskasalu, kaj my bomo ...
 ... /zreidbenik ... (str. 35)
 Dalmatin: ... Srédnik.
 ... razlomiga ... (str. 39)
 Dalmatin: ... reslomil.

Naslednje primere je Sever mogel prevzeti iz Dalmatina, za kar govore predvsem npr. oblike opisnega deležnika, nekateri pojmovni pa tudi stvarni samostalniki, vendar bi pa utegnili nekatere oblike najti tudi v kajkavskih knjigah:

Prd 8, 30: Pogledni ovo ja/z *šzem naisal*, kai je Bog ... (str. 4)

Dalmatin: ... pogledaj: Ješt šim *na/hàl*, de je Bug ...

Rim 5, 12: Rávnò kak je po ednom Csloveki greih na *šzevit pri/el* ... ino ta *šzmert* ... (str. 6-7)

Dalmatin: ... raunu kakòr je ... *pri/hal* ... Smèrt ...

1 Tim 2, 4: ... ino nai na pravice *šzpoznanye* prideio (str. 8)

Dalmatin: ... de bi ... h *šposnanju* ri/nize *pri/hli*.

2 Pt 3, 9: ni/teri za *odlasánye* deršio ... nego on má poterplénye znami ... (str. 8-9)

Dalmatin: sa *odla/hanje* dèrše ... on imá potèrpljenje snami.

Gal 4, 4-5: ... *po/zlal* je Bog *šzvojega šzina*, ... ino ga je pod Právdo podvergal, (djál) - (str. 9-10)

Dalmatin: ... je Bug *po/lal švojiga* Sinu ... djaniga pod Poštavo ...

Rim 1, 16-17: ... Moucs Bosja ... stera pred Bogom *valá*, (há/zni) stera zhája *zvõre* ... pravicnsi bude *šzvoje võre* sivo (str. 18-19).

Dalmatin: ... Boshja ... Gèrkom ... ki pred Bugom *vela* ... Ta pravizhni bo *švoje vere* shiu ...

Ef 1, 5-6: ... stere je ná/z *šzèbi* zoub/ztom prietne vcsino, vu tom lùblénom (str. 20-21).

Dalmatin: ... *škusi* katero je on nas *pryetne šturil*, v'tém lubim.

Flp 3, 8-9: ... za volio velikoucsega *šzpoznanya* ... za steroga voljo ... (str. 21).

Dalmatin: ... pruti *šposnanju* Crištuša Jesuša ... sa kateriga volo ...

2 Pt 1, 19: ... Denicza *gori zide* vu vasih *šzerczai* ... (str. 25).

Dalmatin: ... Daniza *gori vsyde* v'va/hih šercih ...

Ps 1, 1: ... ino ne *šzidi*, gde *špotlivczi šzedijo* ... (str. 25)

Dalmatin: ... inu nešedy ker *šhpotlivci* Sedé.

Tretji po imenu doslej zanesljivo znani in glavni pisatelj prekmurskih evangeličanov, Števan Küzmič, je v svoji knjigi *Võre krsztsanszke krátki návuk* ... (Halle 1754) zajel iz Dalmatinove Biblije gotovo tele primere v svoj prevod svetopisemskih besedil:

Gal 5, 19: *hotlivo/zt* (libido) - str. 44 - Dalmatin: ... *hotlivo/ft*.

Lk 17, 10: ... *reczite* ... (str. 81) - Dalmatin: recite.

Rim 11, 33: i modrou/zti i *šzpoznanya* Bo'zega ... *nezapopádnyene šzo* ... (str. 88)

Dalmatin: ... ta modru/ft inu *šposnanje* Boshje: še ... nemogo ... *šapopa/ti* ...

1 Pt 3, 18: je *o'zivilen* (str. 111) - Dalmatin: *oshiulen*.

Heb 4, 7: ... ne *obtrdite šzrcza* va/ša (str. 126)

Dalmatin: *nevtèrdite* va/hih šerz.

2 Tim 2, 19: Trdi *grúnd* Bo'zi *obšztoji* ... (str. 130)

Dalmatin: Leta tèrden *grunt* Boshji pak *obstoji* ...

Prd 11, 3: Csi drvov *šzpádne kpodnévi*, ali *kpounocsi* ... (str. 140)

Dalmatin: ... kadar Drivu pade, aku pade proti *puldnevi* ali *pulnozhi* ...

Manj zanesljivo je prevzel sledeče primere:

Sir 3, 9-10: *Zdjànyem* i zgovorjeynem ... potrdi *otrokouv* hi'ze (str. 33)

Dalmatin: ... *s'djanjem* ... *Otrokom* hi/he syda. - V narečju: deci.

Ef 6, 1: Vi *otroczi* ... (str. 33)

Dalmatin: Vy *Otroci* ...

Kol 3, 20: *Otroczi* ... (str. 33)

Dalmatin: Vy *Otroci* ...

Rim 13, 1: ... *oblá/zti* ... od Bogá *šzo poštávlene* (str. 34)

Dalmatin: ... je od Buga *poštaulena*.

Rim 12, 19: ... dájte me/zto *šzrdi* ... (str. 40)

Dalmatin: ... dajte pro/ztor *šerdu*.

1 Tes 4, 3-5: ... *po/zvecsenyé* va/še ... šteri *neznajo* Bogá (str. 46)

Dalmatin: ... va/he *po/vezhenje* ... kir Boga *nesnajo*.

Heb 7, 27: ... za [zvoje la]zitivne grejhe ofre ofrúvati ... ofrúvav]i (str. 103)

Dalmatin: ... sa [voje grehe of]frovati ... je ... of]fral.

Rim 8, 11: o'zivi i va]sa mrtva te]lja po [zvojem vu vami prebivajoucsem Dúhi (str. 138)

Dalmatin: ... je ... va]ha mértvazhka tele]sa oshivèl, ... ker njegov Duh notri u'vas prebi-
va

2 Tes 3, 12: ... naj [z]pokojno]ztyov delajouc]si ... (str. 166)

Dalmatin: ... de pokojnu delajo ...

Ef 4, 22-24: ... i ponouvte]ze vu Dúhi ... (str. 191)

Dalmatin: Ponovite]e pak v'Duhu.

Jn 20, 23: ...]terimkoli je pa zadr'zite, te]m]ze zadr'zijo (str. 194)

Dalmatin: ... katerim je sadèrshite, tem]o sadèrshani.

2 Tim 3, 16-17: ... je od Boga vde]hnyeno ... naj popolni bode (str. 1)

Dalmatin: ... je od Buga notèr v]dahnenu ... popolnoma po]stane ...

V svojem prevodu *Nouvega Zákona* (Halle 1771) je bil Števan Kùzmič še bolj prisiljen uporabljati Dalmatinovo Biblijo, manj sicer v evangelijih, kjer ni toliko abstraktnega izražanja. Toda tudi tu bi mogli pokazati več primerov, ki govoré za uporabo Dalmatina; naj navedemo le enega, za katerega v svojem narečju gotovo ni imel besede: Jn 18, 11: ... vtekn-
ni mecs tvo]j vu no'znicze. – Dalmatin: noshnize.

Najzahtevnejša so bila za prevajanje apostolska pisma, predvsem Pavlova, v katerih najdemo največ Dalmatinovih vplivov:

Rim 1, 1: odloceni na Evangyeliom ... – Dalmatin: odlozhen ...

1, 4: zgori]ztanenyá mrtvi ... – Dalm.:]kusi tu gori v]taje]nje ...

1, 11: ... naj vám ... podilim ... – Dalm: de bi je]t vam pode]jlil ... na potrdjávanye va]e ... – Dalm.: h'potèrjenju ...

1, 18: ... i]ztino vu nepravici zdr'závajo ... – Dalm.: v'krivici sadèrshujo ...

1, 20: ... ta nevidouc]sa nyegova ... – Dalm.: tu nevidezhe Boshje ...

1, 23: ... lazè]sci ... – Dalm.: laseozhim ...

1, 30: ... hvál]ci ... – Dalm.:]amohvalci ... h]doubè zmis]láv]ci ... – Dalm.: smi]hlauci hu-
dobe ...

2, 1: ... neodgovorjeni]zi ... – Dalm.: nemore]h]e isgovoriti ...

2, 4: ... bogá]z]tvo ... zná]f]anya ... – Dalm.: sana]hanje ...

2, 15: ... med]ze]bom tou'zi ... – Dalm.:]e mej]abo toshio ...

2, 17: ... ti]ze 'Zidov imenu]jes ... – Dalm.:]e imenuje]h en Jud ...

2, 23: ... po pre]z]topeney] právde ... – Dalm.:]kusi pre]topenje ...

2, 27: ... pre]z]toupnika právde ... – Dalm.: pre]topa]h Praudo.

3, 3: ... neverno]z]t nyihova ... – Dalm.: Nevera ...

3, 7: ... je ... i]ztina obil]áv]ala ... – Dalm.: obilné]ha postane.

3, 20: ... je]z]poznanye grejha ... – Dalm.:]posnanje ...

3, 26: ...]z]pravic]za onoga ... – Dalm.: pravizhniga]turi ...

5, 2: ...]z]mo i mi pri]z]toupanye doubili ... – Dalm.: pri]t]op ...

5, 4: ...]zkú]f]anye ... – Dalm.: i]ku]shenje ...

5, 10: zmèr]jeni]ze obdr'zimo ... – Dalm.: smyr]jeni ...

5, 11:]z]mo zmèr]jenyè vzè]li ... – Dalm.: ...]mo vshe smyr]jenje pre]jeli ...

13, 12: dén]ze je pa pribli]zo ... – Dalm.: ... pèrblishal ...

14, 13: ... da ne dejvate poteknenyè ... – Dalm.: ... s'opotaknenjem ...

16, 4: Ki]zo ...]z]voj]inyek podvrgli ... – Dalm.: vrat podvèrgli ...

16, 20: ... poteri Satana pod nogè va]e ... – Dalm.: potèrri Satana pod va]he noge ...

16, 21: ... pomocsnik moj ... – Dalm.: pomozhnik ...

1 Kor 1, 19: ... rázumno]z]t ti rázumni zavr'zem ... – Dalm.: hozhem ... savrej]zhi ...

2, 6: Modrou]z]t pa gucsimo med popolnimi ... – Dalm.: ... modru]t pèr teh, kir]o popol-
noma ...

6, 18: ... nej]z]te]z]zami]z]voji ... – Dalm.: né]te]amy]voji ...

7, 3: 'Zeni mou'z naj du'zno dobrovolò dá ... – Dalm.: Mosh povèrni Shenì dolshno dobro
volo

7, 6: ... pouleg dopú]csanya ... – Dalm.: ... dopu]zhenja

- 7, 17: ... kak je komi Boug vdeĵlo ... - Dalm.: ... kakor je Bug vĵakimu vdeĵlil.
- 7, 39: 'Zena je zvezana kprávdí ... - Dalm.: Ena Shena je savesana na Poštavo ...
- 12, 13: ... vĵi ſzmo vu eden Dúh napojeni ... - Dalm.: ... v'ním Duh napojeni
- 13, 10: Gda pa pride popolnoſt ... - Dalm.: ... pride tu popolnoma ...
- 14, 20: ... popolni bodite ... - Dalm.: ... bodite popolnoma ...
- 16, 6: ... prezimávao bodem ... - Dalm.: ... bom ... simoval ...
- 2 Kor 3, 6: ... dúh pa o'zivi ... - Dalm.: ... ampak Duh oshivy ...
- 4, 6: ... na preſzvecsenyé ſzpoznanya ... - Dalm.: ... tu reſvizhenje ...
- 13, 1: ... idem kvám tretics ... - Dalm.: ... tretizh. - V nareĵju: ob tretjin.
- 13, 9: ... vaſo popolnoſt ... - Dalm.: ... vaſo popolnomoſt
- Gal 1, 7: ... ſscéjo preobrnouti ... - Dalm.: ... okuli preobèrniti ...
- 1, 16: ... ki me je odlouco zutrobe materé ... - kateri je mene od moje Matere tele)a od-lozhil
- 2, 18: ... ſzám ſzebe preſztoplávcza vcsním ... - Dalm.: ... preſtopauzu ...
- Ef 2, 1: ſzte bili mrtví vu preſztoplennyá ... - ... ſkusi preſtopljenje ...
- 4, 16: ... vkúp zlo'zeno i ſzklenjeno ... - Dalm.: vkupe ſklenenu ...
- 4, 32: ... bojmo kedendrugomi priaznivi ... - Dalm.: ... priasnivi ...
- 5, 30: Ár ſzmo zkou/zt nyegovi ... - Dalm.: ... od njegovih koſty ...
- V nareĵju čont (madž. csont).
- 5, 31: pridruži ſze k 'zeni ſzvojoj ... - Dalm.: ... ſe bo pèdrushil k'voji Sheni.
- 6, 1: Otroci ... - Dalm.: Otroci. - V nareĵju: деца.
- 6, 13: ... da morete ... i vĵa opravivĵi obſztáti ... - Dalm.: ... obſtáti.
- Filp 1, 14: ... ſzo ſzrcsnějĵi grátali ... - Dalm.: ... ſerzhnéjĵi
- 1, 25: ... oſztánem na vase gori jemánye ... - Dalm.: k'va/himu gori jemanju ...
- 2, 22: Szkúſfanye nyegovo pa znáte ... - Dalm.: ... de je on iſkushen ...
- 3, 8: ... za skodo i za govno dr'zim biti ... - Dalm.: ... sa gouna ...
- 3, 12: ... ka bi 'ze popolni bio ... - Dalm.: ... popolnoma ...
- 3, 12: ... csi ga kak popádnem ... - Dalm.: ... popaden ...
- 3, 13: ... ka bi ga popadno ... - Dalm.: ... popadel ...
- 3, 21: ... je zmo'zen i podvrzti ſzebi vĵa ... - Dalm.: ... podvrzhi ...
- 4, 10: ... kaj ſzte ſze' ze nigda ozelenili ... - Dalm.: ... ſte ſe oselenili ...
- Kol 1, 28: ... vĵákoga csloveka popolnoga ... - Dalm.: ... popolnoma ...
- 2, 2: ... ti vkúp ſzklenjeni ... - Dalm.: ... vkup skleneni.
- 2, 7: Vkorenjeni i gori vu nyem poczimprani ... - Dalm.: ... v'korenjeni inu s'zimprani ...
- Tes 4, 3: ... ki je poſzvecsenyé vaſe ... - Dalm.: ... poſvezhenje ...
- 1 Tim 1, 13: Ki ſzam prvle bio preganyavecz ... - Dalm.: ... Preganjavez ...
- 4, 14: ... rouk ti ſzariſſi ... - Dalm.: ... téh Stari/hih ...
- 5, 12: Májo pa ſzoudbo ... - Dalm.: ... imajo ſvojo ſodbo ...
- 2 Tim 1, 3: ... komi ſzlu'zim od ſzariſſi moji ... - Dalm.: ... od moih Stari/hih.
- 3, 2: ... hválczi ... - Dalm.: ſamohvalci ...
- 4, 8: ... ki nyegovo ſzkázanye lúbijo ... - Dalm.: ... prikasanje ...
- 4, 16: Vu prvom mojem zagovárjanyi ... - Dalm.: ... sagovarjanju ...
- Tit 3, 5: ... po koupeli preporodjený i ponovlený ... - Dalm.: ... ponoulenja ...
- Heb 2, 2: ... vĵákoga preſztoplennyé ... - Dalm.: ... preſtopljenje ...
- 2, 10: ... popolnoga vcsino ... - Dalm.: ... popolnoma ſturil ...
- 6, 1: ... na popolnejſa ſze neſzmo ... - Dalm.: ... h'popolnomoſti ...
- 7, 12: ... more i právde premejnennyé biti ... - Dalm.: ... mora ... Poſtava preminjena biti.
- 7, 26: ... odlocseni od grej/nikov ... - Dalm.: ... odlozhen ...
- 9, 5: ... obſzenczávajoucsi ſtisávnico ... - Dalm.: ... ob/enzhila ...
- 9, 15: ... záto je novoga Zákona ſzredbenik ... - Dalm.: ... en Srednik ...
- 10, 1: ... popolne vcsiniti ... - Dalm.: ... popolnoma ...
- 10, 2: ... ednouk ocsi/cseni ... - Dalm.: ... ozhi/zheni ...
- 10, 25: Ne nihájmo tá na/e ... ſzprávi/cse, nego ſze opominájmo ... - Dalm.: ... vkup ſpravi-zhe ... temuzh opominájmo ſe ...
- 10, 27: ſztrásko csákanye ſzoudbe ... - Dalm.: ... ſtraſhnu zhakanje te ſodbe ...
- 12, 22: ... ſzte priſztoupili kobcsin/zkomi ſzprávi/csi i gmajni prvorođenih ti popolnoma pravicsnih ... - Dalm.: ... h'gmajni téh pèvrorojenih ... téh popolnoma praviznih ... Za prevzem iz Dalmatina govori tudi - h v rod. mn., ki ga K. ne pozna.
- 12, 24: kkrvi poskroplenyá ... - Dalm.: ... pokropljenja ...

- 13, 6: Go|zpoud mi je pomocnik ... – Dalm.:... pomozhnik ...
 1 Pt 1, 2: ... vu po|zvcsenyj Dŭhŭ |zvŭtoga ... – Dalm.:... |kusi po|vezhenje ...
 2, 3: ... kaj je priazniven Go|zpoud ... – Dalm.:... je Gospud priasniu ...
 5, 1 Te |ztari/e, ki |zo med vami ... – Dalm.:... Stari/he ...
 5, 5: ... podlo'zni bojдите |ztari/im ... – Dalm.:... bodite podlošni Stari/hem ...
 2 Pt 1, 2: ... vu |zpoznaniji Bogŭ ... – Dalm.:... |kusi |posnanje ...
 1, 9: ... |zpozŭbo |ze je zocsi/csŭvanya ... – Dalm.: inu posabi na ozhi/zhenje.
 3, 16: ... |tera ti nezevcseni i neokrepleni preobrŭcsajo ... – Dalm.:... prevrazhujo ...
 Jak 2, 8: ... csi krŭle|zko prŭvdo doprnŭ|ate ... – Dalm.: Aku vy Krajlevo Po|tavo dopŕne|sete ...
 2, 9: ... liki pre|ztoplŭvczi – Dalm.:... pre|stopauci ...
 2, 11: vcsinyen |zi pre|ztopŭvecz prŭvde ... – Dalm.:... |i ti en pre|stopavez te po|tave.

Števan Kŭzmič je v Predgovoru k svojemu Nouvemu Zŭkonu sicer zapisal – kot utemeljitev potrebe po lastnem prevodu –, da »naši med Mŭrom i Rŭbom prebivajouči Sloveni« ne morejo Boga, govorečega po sv. pismu, razumeti, ne le-tega brati, da bi postali modri za zveličanje – »ni s Truberovega, ni Dalmatinovoga, ni Frencelovoga, niti znikakšega drŭgoga obračanja ... čakati ne morejo«. Ob tem je poudaril, da »tej naši Vogrski slovenov jezik od vsej drŭgi dosta tŭhoga i sebi lastivnoga mŭ« – vendar pa so že njegovi predhodniki v pisanju v lastnem narečju, še bolj pa on sam v znatni meri uporabili Dalmatinov prevod Biblije, s čimer niso le uspešno premagali težav pri svojem nelahkem ustvarjanju lastne različice knjižnega jezika, marveč so priznali tudi tisto jezikovno in narodno enotnost z drugimi Slovenci, o kateri govori v istem predgovoru Števan Kŭzmič sam.

Pripis: Ker je bil rokopis nemške različice tega spisa oddan leta 1973 (glej JiS XXI, 61), nisem poznal razprave A. Vratuše v Zborniku Š. Kŭzmiča (1974), zato je tudi zdaj nisem upošteval.